

AVRUPA KONSEYİ

BAKANLAR KOMİTESİ

Bu belgenin resmi olmayan çevirisi Türkiye’de Ceza Adalet Sisteminin Güçlendirilmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesi için Yargı Mensuplarının Kapasitesinin Artırılması projesi kapsamında Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından ortak finanse edilmiştir. Çeviri resmi çeviri olmayıp, çevirmenin yegâne sorumluluğu altındadır.

Bakanlar Komitesi'nin Üye Devletlere Tanıkların ve Adalet İşbirlikçilerinin Korunması Hakkında Rec(2005)9 sayılı Tavsiye Kararı

(20 Nisan 2005 tarihinde Bakan Vekillerinin 924. Toplantısında Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilmiştir)

Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Statüsü'nün 15.b maddesi uyarınca,

Avrupa Konseyinin amacının üyeleri arasında daha sıkı bir birliğe ulaşmak olduğunu hatırd tutarak;

Üye Devletlerin tanık koruma ile ilgili ortak bir suç politikası geliştirmesi gerektiğinin bilincinde olarak;

Tanıkların, ceza yargılamasındaki özel rolünün daha fazla tanındığını ve ifadelerinin, özellikle ağır suçlar bağlamında, faillerin mahkûm edilmelerinin sağlanması açısından oldukça önemli olduğunu kaydederek;

Örgütlü suç ve terör suçları gibi bazı suç alanlarında, tanıkların korkutmaya maruz bırakılma riskinin arttığını göz önünde bulundurarak;

Terörizme karşı Uluslararası Eylem Multidisipliner Grubunun (GMT) son raporu ile Bakanlar Komitesinin müteakip kararlarında, tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin korunmasının, Avrupa Konseyinin terörizme karşı yasal eyleminin öncelik alanı olarak tanındığını göz önünde bulundurarak;

Avrupa Adalet Bakanları 24. Konferansında (Moskova, 4-5 Ekim 2001) onaylanan Uluslararası Terörizm ile Mücadele hakkında 1 sayılı Karar'da, Bakanlar Komitesinin, terör suçları sanıkları da dâhil olmak üzere, yargılamalara katılan diğer kişilerin ve tanıkların korunmasının artırılması gibi, terör eylemlerinin önlenmesi, tespit edilmesi, soruşturulması ve cezalandırılması konusunda devletlere yardım edilmesi için gerekli görülen tüm normatif önlemleri acil olarak almaya davet edildiğini hatırd tutarak;

Avrupa Adalet Bakanları 25. Konferansında (Sofya, 9-10 Ekim 2003) onaylanan Uluslararası Terörizm hakkında 1 sayılı Karar'da Bakanlar Komitesinin, *diğerlerinin yanı sıra*, tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin korunmasına ilişkin ilgili uluslararası belgelerin kabul edilmesine yönelik çalışmaları gecikmeksizin sürdürmeye davet edildiğini hatırd tutarak;

Ceza adaleti sisteminin gerektirmesi hâlinde, tanık olarak doğru ifade verme bir vatandaşlık görevi olsa da, herhangi bir uygunsuz müdahaleye veya kişisel riske maruz kalmama hakkı da dâhil olmak üzere, kişilerin hak ve ihtiyaçlarının daha fazla tanınması gerektiğine inanarak;

Üye Devletlerin, tanıklara etkili bir şekilde güvenliklerinin sağlanmasını amaçlayan özel koruma önlemleri sunulması suretiyle, tanıkları böyle bir müdahaleye karşı koruma görevi olduğunu göz önünde bulundurarak;

Ceza adaleti sisteminin, tanıkların, özgür ve dürüstçe tanıklık etme cesaretlerinin etkili şekilde kırılmış olması nedeniyle, sanıkları mahkemeye çıkarmamasının ve hüküm vermemesinin kabul edilemez olduğunu göz önünde bulundurarak;

Tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin korunmasının gizlilik gerektirdiğinin ve tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin terör örgütleri de dâhil, suç örgütleri tarafından izlenmesine yönelik girişimlerin önlenmesi amacıyla etkili önlemlerin alınması için çaba sarf edilmesi gerektiğinin bilincinde olarak;

Savunmanın tanığı sorgulama ve tanıklığına itiraz etme haklarını tanıyan, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (ETS No.5) hükümleri ile Sözleşme organlarının içtihadını akılda tutarak;

Özellikle, aile içi suç vakaları başta olmak üzere, savunmasız tanıklar ile ilgili alınması gereken önlemler bakımından, tanıkların korkutulması ve savunmanın haklarına ilişkin R (97) 13 sayılı Tavsiye Kararı'nı, aile içi şiddet hakkında R (85) 4 sayılı Tavsiye Kararı'nı, ceza hukuku ve muhakemesi çerçevesinde mağdurun konumu hakkında R (85) 11 sayılı Tavsiye Kararı'nı, mağdurlara yardım ve mağduriyetin önlenmesi hakkında R (87) 21 sayılı Tavsiye Kararı'nı, çocukların ve genç yetişkinlerin cinsel sömürüsü, pornografisi ve fuhuşu ile ticareti hakkında R (91) 11 sayılı Tavsiye Kararı'nı ve değişim zamanında Avrupa'da suç politikası hakkında R (96) 8 sayılı Tavsiye Kararı'nı dikkate alarak;

Üye Devletlerin hükümetlerine aşağıdaki tavsiyelerde bulunur:

- i. Ulusal mevzuatlarının oluşturulması ve suç politika ve uygulamalarının incelenmesinde, bu Tavsiye Kararı'nın ekinde yer alan ilkelerin ve önlemlerin rehber olarak alınması;
- ii. Yargı organları, soruşturma ve kovuşturma makamları, barolar ve sosyal hizmet kurumları gibi tüm ilgili organlara söz konusu ilke ve önlemlerin gerekli şekilde tanıtımının yapılmasının sağlanması.

[Rec\(2005\)9 sayılı Tavsiye Kararı'nın Eki](#)

1. Tanımlar

Bu Tavsiye Kararı'nın amaçları doğrultusunda,

- "tanık", (ulusal hukuk uyarınca, statüsüne ve tanıklığının doğrudan veya dolaylı, sözlü ya da yazılı şekilde olmasına bakılmaksızın) hakkında tanıklık ettiği ve/veya tanıklık edebileceği ceza yargılaması ile ilgili olarak bilgi sahibi olan, "adalet işbirlikçisi" tanımı kapsamı dışında kalan herhangi bir kişidir.
- "adalet işbirlikçisi", suça iştirak etme ya da diğer herhangi bir türden suç organizasyonuna veya örgütlü suça katılma suçlamalarıyla karşı karşıya olan ya da bunlardan dolayı mahkûm edilmiş olan, ancak özellikle, bir suç ortaklığı veya örgüt hakkında ya da örgütlü suç ya da diğer ağır suçlar hakkında tanıklık yapmak suretiyle, ceza adaleti makamları ile iş birliği yapmayı kabul eden herhangi bir kişidir.
- "korkutma", bir tanığa veya adalet işbirlikçisine karşı, bu kişilerin usulsüz müdahale olmaksızın tanıklık etme isteğine müdahale edilmesine neden olabilecek şekilde veya tanıklığının bir sonucu olarak gerçekleşen ya da gerçekleşmesi muhtemel doğrudan veya dolaylı herhangi bir tehdittir.
- "anonimlik", tanığın kimliğinin belirlenmesini sağlayacak özelliklerinin, karşı tarafa veya genel olarak kamuoyuna ifşa edilmemesidir.
- "tanıklara veya adalet işbirlikçilerine yakın kişiler", eş, çocuklar (torunlar), ebeveynler ve kardeşler gibi tanıklar ve adalet işbirlikçileri ile yakın bir ilişki içinde bulunan akrabaları ve diğer kişileri kapsar.
- "koruma önlemleri", tanığı veya adalet işbirlikçilerini, her türlü korkutma ve/veya yargı ile iş birliği yapma kararının tehlikeli sonuçlarına karşı korumayı amaçlayan, usule ilişkin veya usule ilişkin olmayan münferit önlemlerin tamamıdır.
- "koruma programı", örneğin, sorumlu makamlar ile koruma altındaki tanık veya adalet işbirlikçisi yapan kişi arasında imzalanan mutabakat zaptında tanımlanan, standart ya da amaca özgü, bir dizi bireysel koruma önlemdir.

II. Genel İlkeler

1. Tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin özgür bir şekilde ve herhangi bir korkutma eylemine maruz kalmaksızın tanıklık edebilmelerinin sağlanması amacıyla, mevzuatta ve uygulamada uygun önlemler alınmalıdır.
2. Bir taraftan savunmanın hakları gözetilirken, gerekli hâllerde, dava öncesinde, dava sırasında ve sonrasında tanıkların, adalet işbirlikçilerinin ve bunlara yakın kişilerin korunmalarına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.
3. Tanıkların, adalet işbirlikçilerinin ve bunlara yakın kişilerin korkutulması şeklindeki eylemler, gerekli hâllerde, ayrı bir suç veya yasa dışı şekilde tehdide başvurma suçunun bir parçası olarak cezalandırılmalıdır.
4. Bazı kişilere tanıklık etmeyi reddetme hakkı sunan yasal ayrıcalıklara tabi olmak koşuluyla, tanıklar ve adalet işbirlikçileri, suçlara ilişkin her türlü ilgili bilgiyi yetkili makamlara bildirmeye ve sonrasında mahkemede tanıklık etmeyi kabul etmeye teşvik edilmelidir.
5. Bir taraftan delillerin mahkemeler tarafından özgür bir şekilde değerlendirilmesi ile savunmanın haklarının gözetilmesi ilkesi dikkate alınırken, diğer yandan usul hukuku uyarınca, korkutmanın tanıklıklara etkisinin göz önünde bulundurulması ve usulün ilk aşamasında verilen ifadelerin, mahkemede sunulmasına izin verilmesi (ve/veya kullanılması) sağlanmalıdır.
6. Bir taraftan savunmanın hakları gözetilirken, diğer yandan tanıkları ve adalet işbirlikçilerini, sanık ile karşı karşıya gelmesinin yol açtığı korkutmaya karşı koruyan tanıklık etmeye ilişkin alternatif yöntemler değerlendirilmelidir.
7. Ceza adaleti personeli, tanıkların koruma önlemlerine veya programlarına ihtiyaç duyabilecekleri durumlara baş edebilmek için, yeterli eğitime ve kılavuz ilkelere sahip olmalıdır.
8. Koruma önlemleri veya programlarının kabul edilmesi, uygulanması, değiştirilmesi ve kaldırılmasına ilişkin usulün tüm aşamaları gizli tutulmalıdır; bu bilgilerin yetkisiz bir şekilde ifşa edilmesi, özellikle koruma altındaki kişinin güvenliğinin sağlanması amacıyla, uygun hâllerde, suç kabul edilerek cezalandırılmalıdır.
9. Koruma önlemleri veya programlarının kabul edilmesinde, mağdurların hak ve beklentilerinin güvence altına alınması ilkesi ile yeterli bir denge kurulması ihtiyacı da dikkate alınmalıdır.

III. Koruma önlemleri ve programları

10. Örgütlü suç ve terörizm ile uluslararası insancıl hukuk ihlalleri ile ilgili olanlar da dâhil olmak üzere, ağır suçlarla mücadele edilmesine yönelik bir önlemler çerçevesi oluşturulurken, tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin korkutmaya karşı korunması amacıyla, uygun önlemler kabul edilmelidir.
11. Terör ile ilgili suçlar, belirli tanık koruma önlemlerinin/ programlarının öngörüldüğü suçların kapsamı dışında tutulmamalıdır.
12. Bir tanığın/ adalet işbirlikçisinin koruma önlemleri veya programlarından yararlanma hakkı konusunda karar verilirken, *diğerlerinin yanı sıra* aşağıdaki kriterler dikkate alınmalıdır:
 - Korunacak kişinin soruşturma ve/veya davadaki sıfatı (mağdur, tanık, birlikte işleyen, suça katılan veya suça yardım ve yataklık eden kişi olarak);
 - Katkısının önemi;
 - Korkutmanın ciddiyeti;
 - Koruma önlemleri veya programlarına tabi olma konusundaki istek ve uygunluk.
13. Koruma önlemlerinin kabul edilmesi konusunda karar verilirken, 12. paragraftaki kriterlerin yanı sıra, bir davanın ağır suçlarla ilgili olduğunun belirlenmesi için yeterli sayılabilecek başka bir delilin bulunup bulunmadığı da dikkate alınmalıdır.

14. Koruma önlemlerinin niteliği ile tanığın/ adalet işbirlikçisinin korkutulmasının ciddiyeti arasında orantılılık sağlanmalıdır.

15. Aynı türde bir korkutulmaya maruz kalan tanıklara/ adalet işbirlikçilerine, benzer bir koruma hakkı tanınmalıdır. Bununla birlikte, kabul edilen her koruma önleminde/ programında, sorunun kendine has özellikleri ile korunacak kişinin/ kişilerin bireysel ihtiyaçlarının dikkate alınması gerekecektir.

16. Tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin korunmasını amaçlayan usule ilişkin kurallarda, suçun önlenmesi, mağdurların ve tanıkların ihtiyaçları ile adil yargılanma hakkının güvence altına alınması arasında demokratik bir toplumun gereği olan denge sağlanmalıdır.

17. Taraflara, tanık/ adalet işbirlikçisi tarafından sunulan delili sorgulamak için yeterli fırsat tanınırken, *diğerlerinin yanı sıra*, tanığın kimliğinin tespit edilmesinin önlenmesini amaçlayan aşağıdaki tedbirler göz önünde bulundurulmalıdır:

- Usulün ilk aşamasında, tanıkların/ adalet işbirlikçilerinin ifadelerinin görsel-işitsel olarak kaydedilmesi;
- Tanıkların mahkemede bulunmasının mümkün olmadığı veya mahkemede bulunmalarının tanıklar/ adalet işbirlikçileri veya bu kişilere yakın kişiler açısından büyük ve gerçek bir tehlike ile sonuçlanabileceği durumlarda, usulün ilk aşamasında verilen ifadelerin mahkemede delil olarak kullanılması; tarafların sorguya katılma ve tanığı sorgulama ve/veya -çapraz sorgulama ile usul sırasındaki ifadenin içeriğini tartışma imkânının bulunması veya bulunmuş olması hâlinde, yargılama öncesindeki ifadeler, geçerli bir delil olarak kabul edilmelidir.
- Tanıkların kimliğinin, yargılamaların mümkün olan en son aşamasında tespit edilmesini sağlayacak nitelikteki bilgilerin ve/veya sadece seçilen bilgilerin açıklanması;
- Duruşmanın tamamına ya da bir kısmına medya ve/veya izleyicilerin dâhil edilmemesi veya bunların kısıtlanması;
- Tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin, paravanlar veya perdeler kullanılması, tanığın yüzünün gizlenmesi veya sesinin değiştirilmesi gibi, fiziksel olarak tespit edilmesini önleyen cihazlar kullanılması;
- Video konferansın kullanılması.

18. Ceza yargılamasında tanığa anonimlik sağlanması yönünde bir karar, ulusal hukuk ve Avrupa insan hakları hukukuna uygun olarak verilecektir.

19. Mevcut olduğu hâllerde ve iç hukuk doğrultusunda, tanıklık edebilecek kişilerin anonimliği istisnai bir tedbir olmalıdır. Anonimlik güvencesinin söz konusu kişiler tarafından talep edildiği ve/veya yetkili makamlar tarafından geçici olarak verildiği durumlarda, ceza muhakemesi hukuku, ceza adaletinin gereklilikleri ile tarafların hakları arasında adil bir dengenin korunmasına yönelik bir doğrulama usulü ön görmelidir. Taraflar, bu usul aracılığıyla, tanığın iddia edilen anonimlik gerekliliğine, güvenilirliğine ve bilgisinin kaynağına itiraz etme imkânına sahip olmalıdır.

20. Anonimlik sağlanması yönündeki her türlü karar, sadece yetkili adli makamın, ilgili kişinin veya bu kişiye yakın olan kişilerin hayatının veya özgürlüğünün ciddi şekilde tehdit altına olduğu, delilin kayda değer olabileceği ve kişinin güvenilir görüldüğü sonucuna varması hâlinde alınmalıdır.

21. Anonimlik sağlandığında, mahkûmiyet, tek başına veya nihai sonuca ulaştıracak ölçüde gizli tanıkların verdikleri beyanlara dayanmamalıdır.

22. Uygun olduğunda, tanık koruma programları oluşturulmalı ve korunma ihtiyacı olan tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin kullanımına sunulmalıdır. Bu programların temel hedefi, özellikle uygun fiziksel, psikolojik, sosyal ve mali destek ile korumanın sağlanmasını amaçlayarak, tanıkların/ adalet işbirlikçilerinin ve bu kişilere yakın kişilerin hayatının ve kişisel güvenliğinin güvence altına alınması olmalıdır.

23. Tanıklık ettikleri ceza davaları süresi sonrası korunmaya ihtiyaç duyan tanıklara/ adalet işbirlikçilerine, korunan kişinin hayatında/özel hayatının gizliliğinde büyük çaplı değişiklikler getiren koruma programları (yeniden yerleştirme ve kimlik değişikliği gibi) uygulanmalıdır. Sınırlı bir süre için veya hayat boyu sürebilen bu tarz

programlar, sadece tanığın/ adalet işbirlikçilerinin ve bu kişilere yakın kişilerin korunması açısından başka bir tedbirin yeterli bulunmaması durumunda kabul edilmelidir.

24. Bu gibi programların kabul edilmesi, korunacak kişinin/ kişilerin bilgiye dayalı rızalarının alınmış olmasını ve ulusal hukuka göre tanıkların veya adalet işbirlikçilerinin haklarına yönelik uygun güvenceleri içeren yeterli bir yasal çerçevenin bulunmasını gerektirir.

25. Uygun hâllerde, bir koruma programı resmî olarak kabul edilmeden önce, acil ve geçici nitelikte koruma önlemleri kabul edilebilir.

26. Adalet işbirlikçilerinin ağır suçlarla mücadele konusunda üstlenebilecekleri önemli görev nedeniyle, bu kişilere yeterli düzeyde önem verilmelidir. Gerekli hâllerde, adalet işbirlikçilerine yönelik hapis cezası işlevi gören koruma programları, özel cezaevi rejimleri gibi belirli düzenlemeler de içerebilir.

27. Adalet işbirlikçilerinin korunması, bu kişilerin güvenilirliğini ve kamunun güvenliğini korumayı da amaçlamalıdır. Adalet işbirlikçilerinin, koruma altındayken daha fazla suç işleme ve dolayısıyla, farkında olmayarak, mahkemedeki davayı tehlikeye atma riskine karşı korunmaları için yeterli düzeyde önlem alınmalıdır. Koruma altındaki adalet işbirlikçilerinin kasıtlı olarak suç işlemesi, ilgili koşullar doğrultusunda, koruma tedbirlerinin kaldırılması anlamına gelmelidir.

28. Bir taraftan her devletin idari yapısının temel ilkeleri gözetilirken, diğer yandan koruma önlemlerinin uygulanması ile görevli personele, tanığın/ adalet işbirlikçilerinin tanıklık edeceği durumlarda, operasyonel açıdan bağımsızlık sağlanmalı ve bu personel, soruşturmaya veya davanın hazırlık aşamasına katılmamalıdır. Dolayısıyla, bu işlevler arasında organizasyonel açıdan bir ayırım yapılmalıdır. Bununla birlikte, koruma önlemleri ve programlarının başarılı bir şekilde kabul edilerek uygulanması amacıyla, kolluk kurumları ile veya bu kurumlar kendi arasında yeterli düzeyde iş birliği/ iletişim sağlanmalıdır.

IV. Uluslararası iş birliği

29. Her devletin farklı hukuk sistemlerini ve idari yapısının temel ilkelerini gözetmek suretiyle, tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin korunmasına ilişkin uluslararası konularda ortak bir yaklaşım izlenmelidir. Böyle bir ortak yaklaşımın amacı, en azından gizlilik, bütünlük ve eğitimin önemli yönleri bağlamında uygun mesleki standartların sağlanması olmalıdır. Üye Devletler, koruma programlarından sorumlu makamlar arasında yeterli düzeyde bilgi alışverişi ve iş birliği sağlamalıdır.

30. Koruma altındaki tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin sorgulanmasını kolaylaştırmak ve koruma programlarının sınır ötesinde de uygulanmasına imkân tanımak amacıyla, uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesini amaçlayan tedbirler kabul edilerek uygulanmalıdır.

31. Tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin korunması ile ilgili konularda, ilgili uluslararası yetki alanları ile iş birliği de dâhil olmak üzere, uluslararası iş birliğinin kapsamı ve etkili ve hızlı bir şekilde uygulanması geliştirilmelidir.

32. Örneğin, aşağıdaki hedefler değerlendirilmelidir:

- Koruma altındaki tanıkların, adalet işbirlikçilerinin ve bu kişilere yakın kişilerin, özellikle bu kişilerin korunması için başka bir çözümün bulunmadığı durumlarda yurt dışına yerleştirilmeleri ve korunmalarının sağlanması konusunda destek sunulması;
- Tarafların haklarının güvence altına alınmasının yanı sıra, video bağlantıları gibi modern telekomünikasyon araçlarının kullanımının ve güvenliklerinin sağlanması ve geliştirilmesi;
- Mevcut ulusal uzmanlar ağlarından faydalanarak en iyi uygulamalar konusunda iş birliği ve fikir alışverişi yapılması;
- Uluslararası ceza mahkemeleri ile iş birliği bağlamında tanıkların ve adalet işbirlikçilerinin korunmasına katkıda bulunulması.

